

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus. Første Deel

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus. Første Deel", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. XLIV. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1818_335A_1-txt-shoot-idm1270.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Saxos Fortale

til

Dannemarks Krønike.

Eftersom andre Folkefærd gjøre sig en Ære af deres gamle Bedrifter, og sætte en Glæde i at komme Forfædrene ihu, saa kunde den danske Erkebisp Absalon ikke taale, at vort Fæderneland, som det alle Dage var hans inderlige Hjertens-Lyst at ophøie, skulde fattes en saadan Navnkundighed og ærligt Eftermæle; og da ingen Andre vilde gjøre sig den Umage at skrive en Danmarks-Krønike, saa nødte han mig, sin ringeste Tjener, det Arbeide paa; og lod mig arme Mand hverken have Rist eller Roe, førend jeg tog mig for, hvad der dog gik over mine Kræfter!

Sagen er den, at i Førstningen, efterat Christendommen var kommet herind, da var man kun tynd baade i Troen og i Latinen, og skulde nok bare sig for at skrive en Danmarks-Krønike, og siden, da Kirke-Tjenesten kom i Gang, og man lærde Latin, saa var man doven, som man før var dum, og Følgen blev den samme, thi hvad man før ikke kunde, det gad man ikke nu. See, derfor kunde jeg ikke bære det over mit Hjerte zog Sind at være gienstridig, uagtet jeg følte hvor lidt jeg var saa svært et Arbeide voxen, men vilde dog hellere saagodt som sprænge mig selv, end at vi danske Folk, hvis Naboer just har deres store Moerskab af Krøniken, skulde blive berygtede som de, der agtede de gamle Dage intet skriftligt Mindes-Mærke værd, men skrev dem kun i Glemme-Bogen. Det var da altsaa en tvungen Sag, at jeg belæssede mine svage Skuldre med en Byrde, som ingen Skribenter hittildags har rørt med en Finger, jeg turde ikke stampe imod Brodden, og ihvorvel det ogsaa var et Vove-Stykke at begynde paa, hvad der skulde anderledes Karle til, saa trøstede jeg mig dog ved det Rygstød jeg havde i den store Mand, hvis Herrebud jeg efter fattig Leilighed udrettede. Men da nu han gik ind i Evigheden, førend jeg blev færdig, og I, Herr Anders, blev i en god Time eenstemmig udvalgt til hans Eftermand i den høie Værdighed, saa veed jeg Intet bedre, end at bønfalde Eder om at staae mit Værk i Faders og Formynders Sted, saa de avindsyge Hegle-Hoveder, hvis Fingre fornemmelig kløe efter hvad som gjør Opsigt, maae blive beskiammede, naar de see, under Hvis mægtige Vinger min Bog finder Skyts! Hvilken frugtbar Overflødighed af Viisdom og Kundskab finder man ikke hos Eder, alt som et helligt Skatkammer, rigelig opfyldt med himmelske Klenodier! For at sanke saadanne Midler, og forfremmes i boglig Kunst, var det, at I bereiste Frankerig, Italien og Engelland, og da I, efter lang Omvanken, fik det glimrende Kald at staae i Spidsen for en udenlandsk Høiskole, skal man have ondt ved at sige, om derved timedes Eder eller Embedet selv den største Ære. For denne Eders store Berømmelses, Dyds og Dygtigheds Skyld udvalgdes I af Kongen til Haand-Skriver, og vidste saaledes at nytte Leiligheden til store Foranstaltninger, at denne Bestilling, der hidindtil ikke var synderlig regnet, siden, da I befordredes til det Embede I nu beklæder, var en Brud, hvortil der beiledes omkap af de Ypperste i Landet. Intet Under derfor, at Skaane jublede over, denne Gang at have laant en Biskop af et andet Landskab, isteden for at kaare ham blandt sine egne Sønner, thi det er ikke meer end billigt, at man fryder sig over et Valg, man har saa megen Ære af. Ja, da I ikke blot, ved Byrd og boglig Kunst, og Sindets Gaver, er en Prydelse for Kirken, men leder ogsaa Hjorden til Ordets fedeste Græsgange, saa er det Eders Løn at elskes overalt, og Eders Roes at have, ved priselig Idræt, gjort Eders hæderfulde Embede end mere høiærværdigt! For ikke ved Eders Rigdom at give Anstød, har I med from Gavmildhed skiænket Eders store Formue til gudelig Brug, og langt fra at falde i Gierrigheds Snarer, har I da meget mere paa den allerbedste Maade skilt Eder ved Rigdoms Bekymringer. Hertil kommer det kostelige Værk, hvori hellig Sandhed med synderlig Kunst er af Eder indvirket, samt den Nidkiærhed, hvormed I, uanseet Uleilighederne som deraf flyde for Eder selv, tager Eders Embed vare: I har saaledes ved den saliggjørende Lærdoms Kraft tvunget dem som forholdt Kirken sine Rettigheder, til igjen at opfylde deres Skyldighed, og bøde nu for hvad de brøde før; dem som elskede Letfærdighed og fulgde Kiødets Lyster, har I ved idelig Formaning, og en ærbar, lysende Vandel, ført tilbage fra den usle Blødhed til en værdigere Tænkemaade, og skiøndt man ikke let kan sige, om I har udrettet mest med Ord eller med Exempel, saa er det dog lige vist, at hvad Eders Formænd omsonst arbeidede paa, har I, og det ene ved kloge Raad, udrettet.

Nu skal man lægge vel Mærke til, at de gamle Danske, som lode det ikke feile paa store Manddoms-Giærninger, stræbde ogsaa at kappes med Romerne i udødelig Ære, saa de ikke alene efterlignede deres Skrivemaade, og satte Fortællinger om deres egen Mandhaftighed, med en 4egen Slags Digte-Kunst, ret artig

i Stiil; men kom ogsaa Forfædrenes Bedrifter ihu, og lode Rimene derom, som gik fra Mund til Mund paa Moders-Maalet, med Rune-Bogstaver indhugge i Klipper og Kampesteen. Med disse Tegn og nogle gamle Bøger for Øie, har jeg i Oversættelsen troelig stræbt at følge Traaden, og sætte paa Vers hvad rimet var, saa man maa vide, at jeg har havt Noget at bygge paa, og sat Fortællingen sammen, ikke efter mit eget Hoved, men efter Fædrenes Mund; thi jeg har ikke lovet at digte et rimeligt Eventyr, men troelig at berette gamle Ting! O! hvilke dyrebare Krøniker skulde ikke Folk med saadant et Hjertelag have efterladt os, om de havde været Latinen mægtige, og desformedelst kunnet styre deres Skrivelyst, aldenstund vi see, at nu, da Roms Tungemaal var dem ubekjendt, havde de dog en saadan brændende Begjærlighed efter at frelse fra Glemsel hver mærkelig Gierning, at de, saa at sige, gjorde Kampe-Stene til Pergament, og Klippe-Vægge til Tavler!

Her maa jeg imidlertid dog ingenlunde forbigaae Islændernes Fortjeneste, thi disse Folk, hvis golde Fødeland ei frister dem til nogen Overdaadighed, de holde, saa at sige, Faste Aaret om, og anvende gierne alle deres Leve-Dage paa at samle og udbrede Kundskab om andre Folkefærds Vilkaar, og bøde saa med Kunst paa deres Savn; thi det er deres Fryd og Gammen at vide og fortælle alle Folkefærds Bedrifter, og de holde for, at man har ikke mindre Ære af at beskrive, end af at udføre mægtige Gierninger. Deres Samlinger, rige paa kostelige Sandsagn om Fortids Handel, har jeg derfor med Flid benyttet, og mangen en Fortælling i denne Bog er deraf laant og oversat, thi deres Hjemmel, hvis store Kyndighed i Oldsager er mig noksom bekjendt, tør jeg ikke forsmaa. For Resten har det været mig en Samvittigheds-Sag, nøie at nemme, sflittig at optegne, og troelig at følge hvad Absalon, det være sig om hans egne eller Andres Bedrifter, vidste at fortælle, thi hvert hans Ord om Sligt var mig som himmelfaldet.

Nu vender jeg mig til Eder, Kong Valdemar! Dannemænds livsalige Fader og Fyrste, Fædernelandets glimrende Prydelse, hvis berømmelige Herkomst og ældgamle Stamme skulde findes her beskrevet! Høilig trænger dette mit Arbeide, som vel kun er lykkedes maadelig, til Eders Gunst, thi i det jeg, som en Steen paa Hjertet, føler Byrdens Vægt, maa jeg vel frygte for, at det er snarere min egen Vankundighed og Afmagt jeg blotter, end Eders Herkomst jeg sømmelig aabenbarer! Eders, maa jeg vel sige, thi Eders store Arvelande har jo I, paa Naboernes Bekostning, anseelig formeret, og der I udstrakke Eders Spiir saavidt, at Elben nu strømmer i Danmarks Rige, da er det ingen ringe Forøgelse af Kronens Glands, som I vandt Æren for; thi vidt overgik I de fremfarne Kongers Roes og Rye, ved selv mod det Romerske Rige at vende Eders seierrige Vaaben! Dog, hos Eder rækker Mod og Mildhed jo hinanden Haand, saa det er et Spørgsmaal, om ikke dog Eders Livsalighed gjør Eder endnu mere elsket hos Eders Folk, end Eders Vaaben gjør Eder udenlands frygtet; ei heller maa det glemmes, at Eders Far-Fader, som skrinlagt straaler nu i Helgen-Skaren, vandt ved sin uskyldige Død uddelig Ære, og at hans Helgen-Glands behersker nu de Folk, hans Sværd betvang, saa man maa sige, at af Helgen-Saaret udstrømmede dog mere Kraft end Blod! Og endelig, saa er jeg nu engang af Moders Liv og Fæderne-Herkomst Eders skyldige Tjener, thi, som vitterligt er, tjende baade min Fader og Farfader, den synderlig trofaste Mand, i Eders Herr Faders Gaard, og kæmpede mandelig under hans Banner, og sagtens maa da jeg, i det Ringeste i Aanden, kæmpe under Eders! 6Under det, og under Eders Skjold tillige, vil jeg da gaae frem, og for at komme ret paa Glid, vil jeg begynde med en Beskrivelse over Fædernelandet, efter dets Beliggenhed, da Alt vil falde desbedre i Traad, naar Fortællingen, som under sit Løb skal sætte hver Ting paa sit Sted, har begyndt med Stedernes Beskrivelse.

Danmarks Riges Beliggenhed er da denne, at deels grændser det ved en Ende til fremmede Lande, og deels er det omflydt af det bølgende Hav, saa at de indvendige Dele omsnoes og overskiæres af Stranden, og den krydser sig paa mange Maader, ud og ind, snart i smalle Sunde, og snart i brede Bugter, hvorved der dannes en stor Hob Øer. Heraf kan man da begribe, at Dannemark, som Bølgerne, saa at sige, har slaæet i Stykker, har kun faa landfaste Dele, og at Havet, som i sit Løb slaæer de mange Bugter, skiller dem vidt fra hinanden. Af disse landfaste Dele er nu igjen Jylland baade den største, og naar vi komme sønderfra, den næste, saa den vel maa kaldes Broder-Parten af Riget, thi den strækker sig saa langt sønderpaa, at den berører Tydskland, men rives dog igjen løs derfra ved Eider-Strømmen, og løber saa lidt bredere, sønderfra, lige op til det Norske Sund. I dette Landskab er den saakaldte Lim-Fjord, hvor der saaledes vrimler af Fisk, at Folket der i Egnen nok alle Dage haver ligesaameget sin Næring af Fjorden som af Jorden.

Til Jylland grændser Lille-Frisland, og her gaaer Landet ned ad Bakke, saa Jords-Monnet bliver meget lavere, men Landet ogsaa meget mere frugtbart, som det kan takke Stranden for, der oversvømmer det. Det er imidlertid et stort Spørgsmaal, om man ikke her kjøber Guld for dyrt, thi det er en farlig Sag med den Strand; naar det falder ind med stærk Storm, bryder den ikke sjelden igiennem Digerne, som man ellers 7dæmmer for den med, og styrter da gierne saa rasende ind, at den mangegang tager med sig, ikke blot hvad der staaer og groer paa Marken, men selv Husene med Folk og Samt.

Østenfor Jylland, ligger Øen Fyen, som kun ved det smalle Medelfarsund er skilt fra Fastlandet, og ligesom Fyen nu har Jylland vestenfor sig, saaledes vender den østlig imod Sælland, en Øe, som bær Prisen for alle Dannemarks Landskaber, baade i Overflod paa Livets Nødvendigheder og i sin Deilighed. Den skal, efter Sigende, ogsaa ligge lige midt i Dannemark, saa der fra den er lige langt til Grændserne paa alle Sider.

Østen for Sælland bryder Havet atter igiennem, og skiller Øen fra Skaane ved et Sund, hvor Fiskerne pleie hvert Aar, uden Undtagelse, at gjøre en ganske overordenlig Fangst, ja Fiskene flokkes saa tykt i hele det Sund, at det kan træffe sig den Gang, man har ondt ved at roe derigiennem, og behøver hverken Garn

eller Krog, men kan øse Fiskene op med de bare Hænder.

Skaane ligger ud i een Strækning, men Halland og Bleking skyde ud derfra, hver til sin Side, ligesom man kan see to Grene paa et Træ, og slynge sig vidt fra hinanden, den ene til Norge, og den anden til Gylland. Ved Bleking er der ellers en stor Mærkværdighed, en Klippe nemlig med en Vei over, der er ligesom bestrøet med underlige Tegn og Bogstaver. Der løber nemlig en Fjeldstie ligefra den søndre Kyst ind i Verende-Vildmark, og langs ned med begge Sider, et lille Stykke fra hinanden, gaae der to Render, og den jævne Plads der midt imellem er overalt ligesom besaaet med Tegn, der aabenbar skal være en Slags Skrift, thi uagtet Stien gaaer bestandig op og ned, snart høit paa Fjeld, snart dybt i Dal, saa kan man dog tydelig spore, at Bogstaverne gaae bestandig ud i en 8Række. Dette syndes Kong Valdemar, Hellig-Knuds velsignede Søn, var en underlig Ting, og fik Lyst til at vide Udtydningen derpaa, hvorover han udskikkede sine viise Bud, som skulde bereise den Klippe, see vel til, at de kunde opspore alle de Tegn der var, og skiære dem ud i Stokke som de stod, til Punkt og Prikke; men de kunde ingen Mening faae ud af det Hele, fordi Ridserne vare udslidte, deels af Vandløb og deels af Fodtraadd, saa Stregerne løb i hinanden, og forvildede Læseren. Heraf seer man, at selv hvad man indgraver i Stenen saa fast, kan dog i Tidens Længde af Vandløb og Regnskyl udslettes.

Det var nu om Dannemark, men eftersom dette Rige, baade ved sin Beliggenhed og Folkets Tungemaal, er, saa at sige, besvogret med Sverrig og Norge, saa vil jeg med det Samme tale et Par Ord om deres Vilkaar og Leilighed.

Disse Lande ligge da op imod Nordpolen, under Nordstjernen og Karlsvognen, og strække sig længst mod Norden lige ind i Sneekredsen, saa høiere oppe kan Ingen boe eller bjerge sig, for den ulidelige Frost og Kulde, som raser i de Landemærker. Norge har desforuden, som Naturens Stifbarn, et grumt og sørgeligt Udseende, med de uhyre Steen-Blokke, bratte Klipper og nøgne Fjelde, hvoraf det er omringet, men det er mærkværdigt, at øverst oppe i det Land gaaer Solen sommetider slet ikke ned, saa man kan sige, den er der for stolt til at hænge i Klokke-Strængen, og vil vise, at den kan holde ud at skinne baade Dag og Nat.

Vesterud fra Norge, midt i det vilde Hav, ligger der en Øe, ved Navn Island, hvor man knap skulde vente at finde Folk, men som er ret et Vidunder, efter de sære og utrolige Ting at regne, man veed om den at fortælle. Der skal saaledes være en Kilde med et rygende Vand, som 9er i Stand til ligesom at forgiøre hvad det skal være, saa at hvad der befugtes med Dampen af det Vand, bliver saa haardt som en Steen. Det er da ikke at spøge med, og ihvorvel det falder utroeligt, at der kan sidde saadan en Stivelse paa Luur i det bløde, rindende Vand, saa er det dog ikke værd at forsøge, thi hvad der kommer i Dampen, kan vel beholde sit Udseende, men bliver dog, som sagt, i Grunden forstenet. Der skal ogsaa være nogle andre Kilder, som har den Særhed ved sig, at snart bugne de ganske umaadelig, og sprøite høit op i Veiret, ligesom man kan see et Springvand, og saa falde de igien lige saa umaadelig, og synke reent ned i Jorden; snart kan man ikke komme dem nær, uden at over-sprøites af det hvide Skum, og snart kan man see sig blind, før man finder dem. Paa samme Øe ligger ogsaa Bjerget Hekkenfeld, der har samme Vane som Ætna, og helmer aldrig med at syde og brænde i sit Inderste, og spye og sprude Ild og røde Luer ud af sig. Det holder jeg for et stort Vidunder, thi hvem skulde tænke, at et Bjerg, der ligger i Snee og Iis, skulde endda kunne have det saa hedt, og aldrig kunne faae Has paa sin Ild.

Det er ogsaa underligt med den utrolige Mængde Driviis, som til sine visse Tider hjemsøger Landet, thi naar den første Gang støder dundrende paa Klipperne, da er det som om de svarde med hule Drøn, thi da hører man, fra Dybet af, et underligt Brag og ligesom klynkende Stemmer, hvorfor man i gamle Dage har bildt sig ind, at det var onde Menneskers Sjæle, som her i den ulidelige Kulde fik deres Straf. Men, hvad der tilgavns maa forundre og forbause, er hvad man fortæller, at om man ogsaa hugger et Stykke af den Iis, og tører det nok saa fast, kan man dog ikke forhindre det fra at følge med, naar det Øvrige bryder op, saa 10det maa have en ganske besynderlig Sammenhæng med den Iis, som ingenlunde vil skilles ad, og lader sig ikke det Mindste afkorte, af hvad der, saa at sige, hører til dens Legeme. Der er ogsaa en anden Slags Iis inde i Landet paa Klipper og Bjerge, som man siger for vist, skal alt imellem kaste sig, saa der vendes op og ned paa hele Skruen, og som et Beviis derpaa fortæller man, at nogle Skieløbere styrtede engang ned i et Gab paa Isen, og bleve kort efter fundne døde ovenpaa Isen, uden at der var den mindste Sprække at see, thi heraf vilde man slutte, at Isen maatte have vendt sig. Efter hvad Rygtet siger, skal her ogsaa være en Kilde, som man kun behøver at smage Vandet af, for at drikke Døden i sig lige paa Timen, som om man drak den dødeligste Forgift; ligeledes nogle andre Kilder, hvori Vandet har Smag efter Øl; fremdeles en Slags Ild, der skyer Hør, og brænder Vand, og endelig en Steen, der uden at Noget rører ved den, ligesom af sig selv, dreier sig om Bjerg-Toppene.

Dog, for nu at komme til Norge igien, som vi maa betragte lidt nøiere, da skal man vide, at det støder mod Østen til Sverrig og Gylland, men ligger mod Syden og Vesten ud til det vilde Hav, og i Norden vender det imod et Land, som Ingen veed Navn eller Grændser paa, thi det er ikke et Land med ordenlige Mennesker, men er fuldt af et eget besynderlig Slags Utydsker, og det er skilt fra Norge ved en stor Havbugt, hvor der er en vanskelig Seilads, saa de ere gode at tælle, som kom igien med holden Reise.

Havets Løb er nemlig saa, at til Høire overskiærer det Dannemark, og slaauer en Bugt sønden om Gylland;

til Venstre derimod, gaaer det op norden om Norge, bredt østerind, og ender sig i en Krumning, som vore Forfædre kaldte Gandvig. Imellem denne Gandvig, og Bugten sønderfra, er der kun et kort Stykke Vei, og var det Skillerum ikke blevet af Naturen sat op, som et Bolværk imod Bølgerne paa begge Sider, da havde de gjort Sverrig og Norge til en Heel-Øe. I disse nordostlige Egne boe Skridt-Finnerne, et Folk, som er udlært paa at bruge et eget Slags Skøiter, og paa dem kan disse Vild-Skytter vinde op ad de steileste Klipper. Intet Bjerg stikker saa høit i Sky, at de jo med Tid og Leilighed kan naae til Toppen, thi de veed at bære sig ganske listig ad, løbe fra neden af immer paa Skraa, og krydse sig immer i Bugter og Sving, og Snegle-Gange, lidt efter lidt fra Fod til Top. Dyre-Skind er Alt hvad de har at sælge, og dem kiøbe Nabo-Folkene af dem.

Hvad nu endelig Sverrig angaaer, da støder det mod Vesten til Dannemark og Norge, mod Sønden, og for en stor Deel mod Østen, til Havet, men grændser dog ogsaa østlig til et Land, med mange og det heel forskjellige barbariske Folk.

I gamle Dage maa Dannemark være blevet bebygget og opdyrket af et Slags Jetter, thi det kan man see paa de uhyre store Stene over Grav-Kjelderne og Jette-Stuerne, og vil Nogen tænke, at de kunde komme derop, uden ved uhyre Kræfter, da betragte han kun bare somme af vore Bankers Høide, og see saa, om han kan sige os, hvem der vel ellers skulde sat de Steenblokke paa Toppen; thi hvem der vil bruge sin Eftertanke, kan jo dog begribe, at den Steen man ikke kan løfte, maa man lade ligge, og kan da Folk, som de falde nutildags, med de Kræfter og Redskaber de har, enten slet ikke, eller dog knap nok vælte saadan en Steen paa jævn Jord, saa lode de vel være at trille den op ad de høie Bakker. Uvist er det derimod, om de Jetter, som endnu efter Syndfloden fandtes paa Jorden, har været Mestere for det Stykke Arbeide, eller det forskriver sig fra andre Folk med særdeles Legems-Kræfter; hos os har man giættet paa de Folk, som 12 endnu skal beboe den utilgiængelige, stenede Udørk, som vi talte om før, thi deres Legemer skal være et Slags Vende-Kaaber, saa de kan giøre sig synlige og usynlige, smaa og store, efter Behag; men det er da, som sagt, et Land der ikke er at løbe til, og hvor ikke mangen skal rose sig af at have været, og være kommet heelskindet hjem.

Dette maa da være nok herom, og nu kommer jeg til hvad jeg egenlig vilde fortælle.
